PAGINI DIN ACTIVITATEA LEGIUNII ROMÂNE DIN PRAGA (30 OCTOMBRIE-24 NOIEMBRIE 1918)

MIHAI-OCTAVIAN GROZA
Universitatea „Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca
Centrul Cultural „Lucian Blaga" Sebeș

Toamna anului 1918, după patru ani de război, de foamete şi lipsuri, de scădere a producţiei şi inflaţie monetară, a evidenţiat slăbirea capacităţii de rezistenţă pe front a armatei austro-ungare[1], care şi-a jucat ultima carte pe frontul italian, unde avea să se contureze şi viitoarea prăbuşire a acesteia.

Pe fondul înfrângerilor suferite pe frontul italian, într-o ultimă încercare de salvare a monarhiei austro-ungare de la destrămare, la 12 octombrie 1918, împăratul Carol I a convocat, la Baden, 32 de parlamentari ai diferitelor naţionalităţi, propunându-le un proiect de federalizare a monarhiei. Deşi rezultatele acestei întâlniri nu au fost încurajatoare, la 16 octombrie 1918, împăratul Carol I a lansat celebrul manifest „Către popoarele mele credincioase!"[2] prin intermediul căruia a anunţat federalizarea Imperiului sub sceptrul dinastiei de Habsburg[3]. Profitând de îndemnul formulat în manifest ca „[…] popoarele mele, pe al căror drept suveran de liberă dispoziţie se va întemeia noul stat, se îndreaptă chemarea mea, să conlucreze prin sfaturi naţionale - compuse din deputaţii din Parlament ai fiecărei naţiuni - care să reprezinte interesele popoarelor unul faţă de altul, precum şi faţă de guvernul meu"[4], naţionalităţile din Imperiu au procedat la înfiinţarea consiliilor şi senatelor militare.

Urmând exemplul altor organisme militare româneşti formate din foşti prizonieri sau voluntari, constituite în Rusia, Italia, Franţa, Statele Unite ale Americii, în toamna anului 1918, la iniţiativa liderilor politici români transilvăneni, bănăţeni şi bucovineni sau a unor ofiţeri, au luat naştere trei organisme militare româneşti: Senatul Militar Român Central al Ofiţerilor şi Soldaţilor din Viena (31 octombrie-27 noiembrie 1918), Legiunea Română din Praga (30 octombrie-24 noiembrie 1918) şi Garda Naţională a Marinarilor de la Pola (30 octombrie-22 noiembrie 1918). De ce tocmai aceste centre? Din motive cât se poate de simple: la momentul respectiv, Viena era principalul nod de cale ferată al Imperiului, în Praga se aflau unităţile româneşti ale Regimentului 2 Braşov, ale Regimentului 51 Cluj şi ale Regimentului 37 Oradea, iar în portul Pola se afla sediul comandamentului flotei militare austro-ungare. În cele ce

[1] Bérenger 2000, p. 497-499.
[2] Murgescu 2002, p. 279-280; Stan 2015, p. 313.
[3] Puțuri, Deac 1978, p. 463-464.
[4] Murgescu 2002, p. 279.

urmează, vom încerca să prezentăm activitatea Legiunii Române din Praga care, deşi efemeră ca existenţă, a reuşit să-şi îndeplinească misiunea asumată în momentul constituirii, aceea a concentrării, organizării şi expedierii soldaţilor şi ofiţerilor români din fosta armată austro-ungară spre casă.

Înfiinţarea şi activitatea Legiunii Române din Praga trebuie aşezată în legătură directă cu înfiinţarea Senatului Militar Român Central al Ofiţerilor şi Soldaţilor din Viena, căruia i s-a subordonat la începutul lunii noiembrie 1918, dar şi cu proclamarea independenţei cehilor (28 octombrie 1918). Ca urmare a transferării trupelor transilvănene în părţile apusene ale monarhiei, cu precădere după intrarea Regatului României în război, de partea Antantei, în toamna anului 1918, la Praga, se aflau cantonate unităţile româneşti ale Regimentului 2 Braşov, ale Regimentului 51 Cluj şi ale Regimentului 37 Oradea, acestea constituind baza viitoarei Legiuni Române din Praga[5].

La 14 octombrie 1918, la Paris, a fost constituit un aşa-numit „guvern provizoriu" al ceho-slovacilor[6], în fruntea căruia a fost desemnat Tomáš Masaryk[7], moment ce a marcat începutul grevei generale în oraşul Praga. Populaţia oraşului a solicitat proclamarea independenţei şi constituirea unei republici, deziderat pus în practică la 28 octombrie 1918[8].

Proclamarea independenţei cehilor, la 28 octombrie 1918, a fost urmată, în Praga, de o puternică manifestaţie de stradă, despre care sublocotenentul Gavril Câmpeanu, martor al acesteia, avea să noteze următoarele: „[…] Bucuria cehilor era la culme. Sunau clopotele la toate bisericile şi lumea alerga veselă în toate părţile, în cântece naţionale şi dansuri de mare amploare. Au apărut la geamuri steguleţe tricolore naţionale cehe şi sus pe toate clădirile drapele naţionale"[9]. Succesul actului politic asumat de liderii cehi trebuia asigurat şi de sprijinul unor forţe militare, capabile să opună rezistenţă unei eventuale acţiuni represive. În lipsa unei asemenea forţe, până la constituirea unei armate naţionale (începută deja sub coordonarea militantului Iosif Scheiner, preşedintele organizaţiei sportive a socolilor, devenită organizaţie revoluţionară), reprezentanţii cehilor, mizând pe un anumit spirit de solidaritate, au apelat la

[5] Şerban 1981, p. 278-280.
[6] Bufnea 2010, p. 274.
[7] Tomáš Masaryk (1850-1937): filosof, profesor, om politic ceh, în anii Primului Război Mondial lider al cehilor emigraţi în Occident; „eliberator" şi „fondator al statului" a devenit primul preşedinte al Cehoslovaciei după 1918, reales în anul 1920, în 1927 şi în 1934 (a se vedea: E.B., „Tomáš Masaryk, President of Czechoslovakia", disponibil la www.britannica.com, accesat la 28 octombrie 2017, ora 15:20).
[8] MNUAI, *Colecţia de documente*, inv. nr. 6020, doc. 7, Simion Turcu, *Contribuţia românilor la proclamarea statului cehoslovac independent. Legiunea Română din Praga*, f. 1, 4.
[9] SJSAN, *Colecţia personală Gavril Câmpeanu*, inv. nr. 145, dos. 7, f. 57.

trupele româneşti concentrate în Praga care, contrar ordinelor primite, au refuzat să tragă în manifestanţi[10].

Într-o atare conjunctură, ce oferea prilejul concentrării şi organizării soldaţilor români aflaţi în Praga, la 30 octombrie 1918, din iniţiativa preotului militar Laurenţiu Curea, în cazarma Regimentului 51 Cluj, s-a desfăşurat o întrunire a ofiţerilor români. Aceştia au pus bazele unui Consiliu Naţional Român şi unei legiuni militare, „[…] care să dea o mână de ajutor cehilor şi pe urmă, ajunşi acasă să lupte pentru dezrobirea Ardealului şi Banatului”[11]. Din rândurile ofiţerilor participanţi la această întrunire, a fost desemnată o delegaţie care, în aceeaşi zi, a intrat în legătură cu liderii cehi, asigurându-i de sprijinul lor şi angajându-se ca, prin unităţile militare româneşti (ce urmau a fi organizate în cadrul legiunii române), să asigure ordinea şi securitatea atât în Praga, cât şi pe o rază de zece kilometri în afara oraşului[12]. În paralel, s-a luat legătura şi cu alţi ofiţeri ai Regimentului 2 Braşov şi ai Regimentului 37 Oradea, ale căror efective erau încartiruite în cazărmile „Franz Joseph” şi „Albrechts”, aceştia fiind solicitaţi să se pună la dispoziţia noii formaţiuni militare româneşti[13].

Pentru bunul mers al activităţii, încă din prima zi, a fost instituită o „cancelarie” a Legiunii Române din Praga, organism însărcinat cu întocmirea protocoalelor şedinţelor de lucru, cu înregistrarea documentelor primite sau expediate, cu întocmirea rapoartelor, ordinelor de zi şi cu ţinerea evidenţelor. Pe tot parcursul activităţii legiunii, cancelaria a fost condusă de sublocotenentul Gavril Câmpeanu, secondat de soldatul voluntar Aurel Dogariu şi elevul sergent Vasile Durgheş, în calitate de curieri[14].

Conştienţi de pericolul reprezentat de trupele austro-ungare, aflate încă în subordinea comandamentului din Praga condus de generalii Kestranek şi Stonsche, soldaţii şi ofiţerii români au procedat la arestarea acestora şi la dezarmarea unităţilor militare maghiare din cadrul regimentelor 2 Braşov, 37 Oradea şi 51 Cluj[15]. Cu sprijinul unităţilor militare româneşti, în special cu cel al armurierilor Ion Hagea de la Regimentul 51 Cluj şi Simion Florea de la

---

[10] MNUAI, *Colecţia de documente*, inv. nr. 6449, doc. 1, *Legiunea Română din Praga. Cum au trecut regimentele româneşti la 28 octombrie de partea muncitorilor cehi*, f. 1; inv. nr. 6020, doc. 11, Simion Turcu, Gheorghe Rusu, Victor Peteanu, *Din istoria revoluţiei cehoslovace din 28 octombrie 1918*, f. 1.

[11] Repede 1938, p. 320.

[12] Dragne 1968, p. 45.

[13] Şerban 1981, p. 281.

[14] SJSAN, *Colecţia personală Gavril Câmpeanu*, inv. nr. 145, dos. 7, f. 58.

[15] Despre acest episod, a se vedea: MNUAI, *Colecţia de documente*, inv. nr. 6448, doc. 11, V. Klofác, *Zilele festive ale Micii Antante din România*; *Patria*, nr. 127, 1925, p. 1; *Dreptatea*, nr. 320, 1928, p. 1.

Regimentul 2 Braşov, au fost echipate cu armament şi muniţii, preluate din depozitele militare de la Strelecky Ostrov, primele unităţi de socoli[16].

După o intensă activitate depusă pentru convingerea soldaţilor şi ofiţerilor români să intre în structurile legiunii, la 1 noiembrie 1918, în localul şcolii germane din oraş (Kaiserlisch und Königlich Staatsgymnasium), s-a desfăşurat şedinţa festivă de constituire a Legiunii Române din Praga[17]. Conform însemnărilor gazetarului Horia Petra-Petrescu, aflat în Praga pentru recuperare, festivitatea a început în după-amiaza zilei de 1 noiembrie 1918 cu o defilare a soldaţilor şi ofiţerilor români, secondaţi de o unitate de socoli, dinspre Spitalul de Rezervă 2, spre şcoala germană, continuată cu şedinţa legiunii: „[…] La 3 ore ne-am întâlnit, soldaţii români, înaintea spitalului de rezervă număr 2, faţă în faţă cu „Rudolphinul". De acolo am pornit, conduşi de o gardă de „sokoli", spre noua locuinţă, oferită nouă din partea „Vybor-ului" […] „Sokolii" cântau cântece naţionale, noi le răspundeam, nu-i vorbă, mai slăbuţ, fiindcă nu eram instruiţi […] Şcoala părăsită. În odaia directorului şi a corpului profesoral documente, cărţi, hărţi, claie pe grămadă, pe mese, pe jos, pe fotoliu. Le-am adunat toate şi le-am închis în câteva odăi, predând cheile directorului. Un steag frumos, românesc, vom căpăta mâine. Deocamdată avem culorile noastre în butonieră şi drept cocardă, pe chipiu"[18].

Constituită oficial, Legiunea Română din Praga şi-a desemnat un comitet de conducere, format dintr-un comandant, în persoana căpitanului de rezervă Alexandru Simon, un secund, în persoana locotenentului Zeno Herbay, un administrator, în persoana preotului militar Laurenţiu Curea şi un secretar, în persoana sublocotenentului Gavril Câmpeanu[19]. În paralel, pentru o funcţionare cât mai eficientă a Legiunii Române din Praga, au fost instituite trei resorturi, după cum urmează: „intendenţa" (sau cancelaria), condusă de sublocotenentul Gavril Câmpeanu, „serviciul de legătură cu Consiliul Naţional Cehoslovac", condus de subofiţerii Octavian Bohăţel şi Horia Petra-Petrescu (cunoscători ai limbii cehe) şi „serviciul medical", condus de medicul militar Brutus Macavei[20]. Din punct de vedere militar, efectivele Legiunii Române din Praga au fost grupate în cinci companii, fiecare pusă sub comanda unui ofiţer[21]. Conform mărturiilor sublocotenentului Gavril Câmpeanu, scopul urmărit, încă de la început, de Legiunea Română din Praga a fost de a „[…] ne strânge rândurile toţi

[16] MNUAI, *Colecţia de documente*, inv. nr. 6020, doc. 7, Simion Turcu, *Contribuţia românilor la proclamarea statului cehoslovac independent. Legiunea Română din Praga*, f. 5.
[17] Şerban 1981, p. 282.
[18] Petra-Petrescu 1926, p. 374.
[19] Bufnea 2010, p. 276; Pop 2003, p. 276.
[20] Florea 1993, p. 130.
[21] MNUAI, *Colecţia de documente*, inv. nr. 6020, doc. 7, Simion Turcu, *Contribuţia românilor la proclamarea statului cehoslovac independent. Legiunea Română din Praga*, f. 6.

cei aflaţi în oraş, ca şi cei sosiţi aici, de pe diferite fronturi, sub comanda legiunii, pentru o plecare acasă, în scumpul nostru Ardeal în mod demn şi pe deplin disciplinat”[22].

Pentru a marca, într-un mod festiv, constituirea Legiunii Române din Praga, la 3 noiembrie 1918, în sala de gimnastică a şcolii germane, a fost organizată depunerea jurământului şi sfinţirea drapelului românesc[23]. Festivitatea a fost deschisă printr-un moment de Te-Deum, oficiat de preoţii militari Laurenţiu Curea, Virgil Ciobanu şi Ioan Munteanu, urmat de dezlegarea soldaţilor şi ofiţerilor români de jurământul de credinţă depus armatei austro-ungare (momentul, asemeni celui consumat la Viena la 17 noiembrie 1918, nu trebuie înţeles în cheie religioasă, ci mai degrabă politico-naţională[24], reprezentând, după cum bine sublinia istoricul Liviu Maior, sfârşitul loialismului dinastic, prăbuşit sub presiunea celui naţional)[25]. A urmat sfinţirea drapelului românesc, arborat pe clădirea şcolii germane, sediul legiunii, şi depunerea jurământului de credinţă faţă de naţiunea română, „[…] cu lacrimile în ochi”, după cum avea să noteze mai târziu Horia Petra-Petrescu[26].

La 4 noiembrie 1918, a sosit la Praga delegaţia formată din căpitanii Petru Popovici şi Emil Colbazi, trimisă de conducerea Senatului Militar Român Central al Ofiţerilor şi Soldaţilor din Viena pentru a aduce la cunoştinţa soldaţilor şi ofiţerilor români constituirea acestui organism şi a pune bazele unei formaţiuni similare[27]. Întrucât unităţile româneşti din Praga erau deja organizate, conducerea legiunii române şi-a trimis un reprezentant la Viena, în persoana locotenentului Zeno Herbay, care a prezentat o declaraţie de subordonare: „[…] Legiunea română din Praga, constituită din ofiţeri şi soldaţi români, bucovineni, ardeleni şi ungureni aruncaţi în oarba oblăduire austro-ungară, în celălalt colţ al fostei monarhii, ca să ţină încătuşată libertatea unui popor care să vrea să trăiască şi care a învins, veselă că este dat să vadă zorii unei vârste mai fericite pentru întreaga omenire, salută cu cea mai mare bucurie senatul, Sfatul Militar Central al Ofiţerilor şi Soldaţilor Români din Viena. Se simte fericită legiunea din Praga că a nutrit aceleaşi gânduri cu fraţii din Viena şi promite că va ţinea cu trup şi suflet hotărârilor pe care le va lua Senatul constituit ca secţie militară a Comitetului Naţional Român din Bucovina, Ardeal şi Ungaria, cu sediul la Viena. Punctele înşirate în apelul Vienei, din 31 octombrie 1918, le recunoaşte de ale sale, îşi trimite delegatul în senatul central definitiv şi aşteaptă cu

[22] SJSAN, *Colecţia personală Gavril Câmpeanu*, inv. nr 145, dos. 7, f. 58; Penea 1984, p. 450.
[23] Repede 1938, p. 321.
[24] Stănescu, Roz 2003, p. 155.
[25] Maior 2004, p. 201-203.
[26] Petra-Petrescu 1926, p. 375.
[27] BFTS, fond *Varia*, inv. nr. 53, „Procesele verbale ale adunărilor ofiţerilor şi soldaţilor români din Viena”, f. 4-5.

încredere în viitor ordinele acestui senat”[28]. Colaborarea, schimbul de corespondenţe între cele două organisme naţionale a continuat pe tot parcursul lunii noiembrie, încetând odată cu expedierea ultimelor unităţi militare româneşti spre Transilvania şi Banat.

La 8 noiembrie 1918, la invitaţia Consiliului Naţional Cehoslovac, un grup de zece delegaţi ai Legiunii Române din Praga, condus de căpitanul Alexandru Simon, a participat la depunerea jurământului primelor unităţi militare cehe[29]. Data aleasă pentru depunerea jurământului nu a fost una întâmplătoare, ci coincidea cu comemorarea celor 298 de ani scurşi de la înfrângerea cehilor în bătălia de la Muntele Alb (prima bătălie a Războiului de Treizeci de Ani), iar locaţia aleasă, primăria veche a oraşului Praga, reprezenta locul unde, la 21 iunie 1621, au fost executaţi 27 de nobili cehi din ordinul împăratului romano-german Ferdinand al II-lea[30]. În numele Legiunii Române din Praga, căpitanul Alexandru Simon a rostit o cuvântare în limba franceză, „[…] binecuvântând noua republică”, răspunsul fiind oferit de Iosif Scheiner, comandantul unităţilor de socoli[31].

Organizarea şi funcţionarea Legiunii Române din Praga a decurs după cele mai riguroase norme militare. Conform ordinelor de zi, emise în perioada 4-24 noiembrie 1918, comandamentul legiunii române a luat o serie de măsuri pentru echiparea şi înarmarea unităţilor militare româneşti, pentru instituirea ordinii şi disciplinei în unităţi, pentru organizarea unei propagande active care i-a împiedicat pe soldaţii şi ofiţerii români să intre în contact cu ideile propagate de revoluţia bolşevică, precum şi pentru crearea unor condiţii acceptabile de igienă. De asemenea, a fost depus un efort substanţial pentru localizarea, concentrarea şi încadrarea soldaţilor şi ofiţerilor români în cadrul legiunii române[32].

Pentru a-şi individualiza soldaţii, la 9 noiembrie 1918, conducerea Legiunii Române din Praga a dispus, prin ordinul de zi cu numărul 5, ca toţi soldaţii, subofiţerii şi ofiţerii români să renunţe la vechile însemne imperiale şi să poarte, în locul lor, pe braţ şi pe chipiu o panglică tricoloră, cu inscripţia „Legiunea Română”[33].

Respectând înţelegerea încheiată cu liderii Consiliului Naţional Cehoslovac, soldaţii şi ofiţerii Legiunii Române din Praga şi-au adus aportul la menţinerea ordinii pe străzile oraşului, la sprijinirea acţiunilor desfăşurate de unităţile militare cehe, la lucrările pentru întărirea şi fortificarea cazărmilor din

[28] *Loc. cit.*, f. 21.
[29] Petra-Petrescu 1926, p. 375.
[30] *Ibidem*, p. 375; Mitu 2000, p. 17-18.
[31] Petra-Petrescu 1926, p. 375-376.
[32] Şerban 1981, p. 283.
[33] SJSAN, *Colecţia personală Gavril Câmpeanu*, inv. nr. 145, dos. 7, f. 58; Penea 1984, p. 451.

oraş, precum şi a altor puncte importante ale oraşului, pregătite pentru o eventuală intervenţie de represiune, la repunerea în funcţiune a unor activităţi industriale, clădiri şi instalaţii dezafectate, necesare reluării activităţii economice normale etc[34]. Deloc lipsită de importanţă a fost şi intenţia conducerii Legiunii Române din Praga de a acorda asistenţă militară unităţilor cehe pentru eliberarea Slovaciei, ameninţată de trupele maghiare însă, în urma ştirilor primite din Transilvania, privind convocarea Marii Adunări Naţionale la Alba-Iulia, s-a renunţat la acest plan, repatrierea soldaţilor şi ofiţerilor români fiind prioritară[35].

La rândul său, Consiliul Naţional Cehoslovac, s-a ocupat de înzestrarea legionarilor cu armament, alimente, medicamente şi o soldă zilnică, şi după cum am arătat deja, a pus la dispoziţia Legiunii Române din Praga un spaţiu pentru încartiruirea soldaţilor şi ofiţerilor români[36].

La 17 noiembrie 1918, prin ordinul de zi cu numărul 13, cu aprobarea Senatului Militar Român Central, pentru a le răsplăti activitatea desfăşurată, „[…] în cadrul unei solemnităţi plină de avânt şi dragoste românească”, 11 „elevi” din corpul Legiunii Române din Praga au fost avansaţi la gradul de „elevi plutonieri” (este vorba despre Horia Petra-Petrescu, Octavian Bohăţel, Vasile Durgheş, Liviu Budişan, Victor Petean, Simion Turcu, Gavril Câmpeanu, Octavian Urdea, Victor Chiffa, Virgil Trufaşiu şi Cornel Mureşan)[37].

Un ultim aspect asupra căruia ne-am dori să stăruim este acela al efectivelor Legiunii Române din Praga. Din sursele cercetate rezultă că, în primele zile de activitate în structurile acesteia au intrat circa 500-600 de soldaţi şi ofiţeri români, pentru ca pe parcursul lunii noiembrie 1918 numărul acestora să crească până la 1425[38]. Demn de menţionat este şi faptul că în structurile Legiunii Române din Praga s-au regăsit şi o serie de soldaţi şi ofiţeri ai armatei române, până atunci prizonieri în lagărele din Germania sau Austro-Ungaria, aflaţi în drum spre casă[39] (Horia Petra-Petrescu aminteşte că, la 16 noiembrie 1918, în structurile legiunii române se aflau 12 soldaţi români, eliberaţi din Germania, întrebuinţaţi la pregătirea şi instruirea soldaţilor şi ofiţerilor transilvăneni şi bănăţeni)[40]. Din însemnările lăsate de Simion Turcu, membru al Legiunii Române din Praga, cunoaştem şi numele ofiţerilor şi subofiţerilor care s-au implicat activ în organizarea legiunii: Virgil Ciobanu, Gheorghe Sorescu, Octavian Crişmaru, Nicolae Borza, Ilarie Cojocaru, Virgil Mircea, Nicolae

[34] *Ibidem*, p. 450-451.
[35] Clopoţel 1926, p. 58.
[36] Şerban 1981, p. 284.
[37] SJSAN, *Colecţia personală Gavril Câmpeanu*, inv. nr. 145, dos. 7, f. 58.
[38] Groza 2015, p. 238-239; MNUAI, *Colecţia de documente*, inv. nr. 6019, doc. 5, *Legiunea Română din Praga. Cum au trecut regimentele româneşti la 28 octombrie de partea muncitorilor cehi*, f. 1.
[39] Despre prizonierii români din Germania şi Austro-Ungaria, a se vedea: Groza 2017, p. 107-118.
[40] Petra-Petrescu 1926, p. 376.

Băboaie, Gheorghe Repede, Simion Turcu, Victor Peteanu, Horia Petra-Petrescu, Octavian Bohăţel, Laurenţiu Curea, Simion Cureş, Gheorghe Vulcu, Gheorghe Rusu, Ion Hagea, Gavril Căpuşan, Alexandru Călăţan, Vasile Neguţiu, Emil Pivoda, Arsenie Puiu[41].

Spre sfârşitul lunii noiembrie 1918, deoarece soldaţii şi ofiţerii români erau organizaţi, ordinea a fost restabilită în Praga, iar de pe front nu mai soseau alţi soldaţi, conducerea legiunii române şi-a considerat misiunea încheiată. Astfel, după o lună de activitate, la 24 noiembrie 1918, prin ordinul de zi cu numărul 20, conducerea legiunii a comunicat soldaţilor şi ofiţerilor români decizia de plecare spre Transilvania şi Banat, precum şi ultimele instrucţiuni: „[…] Mâine, la orele 13, va sta legiunea în curte, gata de plecat la gară. Toţi ofiţerii, subofiţerii şi soldaţii să fie de faţă. Bolnavii, sub comanda stegarului Cozma vor pleca la gară la orele 12. Înainte de plecare, comandanţii de companii îşi vor pregăti unităţile şi-şi vor instrui soldaţii pentru o plecare demnă, în cea mai perfectă ordine ostăşească-exemplară”[42].

Pentru a verifica siguranţa drumului cel mai scurt, prin Galiţia (drumul prin Ungaria fusese respins de autorităţile maghiare), a fost trimisă, în prealabil, o echipă de recunoaştere până la Cracovia, condusă de sublocotenentul Comşa. Rezultatul a fost, însă, nefavorabil, întrucât în Galiţia izbucnise un adevărat război civil între ucrainieni şi polonezi, linia ferată dintre Lemberg şi Colomea fiind întreruptă. Astfel, s-a decis ca drumul de întoarcere să treacă prin Austria şi teritoriile sârbo-croato-slovenilor pentru a ajunge la timp la deschiderea Marii Adunări Naţionale de la Alba Iulia[43].

La 24 noiembrie 1918, în jurul orei 13:00, soldaţii şi ofiţerii Legiunii Române din Praga au fost îmbarcaţi în trenul special pregătit pentru ei, fiind însoţiţi de o companie cehă şi de muzică militară[44]: „[…] Plecarea la gară a fost de-o rară frumuseţe impunătoare. Aliniaţi pe companii, câte patru soldaţi în rânduri, cu drapele şi steguleţe naţionale române şi cehe, în cântări patriotice, însoţiţi de o companie cehă de onoare în frunte cu muzică militară. A fost o mărşăluire de-o rară splendoare de neuitat. Până la gară ne-a însoţit şi popor mult de toate vârstele”[45]. În gara oraşului, preţ de câteva momente, s-au rostit cuvântări de rămas bun, iar din partea Consiliului Naţional Cehoslovac, ca semn al preţuirii, a fost înmânat legiunii române un drapel tricolor românesc, însoţit de

[41] MNUAI, *Colecţia de documente*, inv. nr. 6020, doc. 7, Simion Turcu, *Contribuţia românilor la proclamarea statului cehoslovac independent. Legiunea Română din Praga*, f. 6.
[42] SJSAN, *Colecţia personală Gavril Câmpeanu*, inv. nr. 145, dos. 7, f. 59.
[43] MNUAI, *Colecţia de documente*, inv. nr. 6449, Laurenţiu Curea, *Acte, memorii, decupaje din presă, fotografii privind Legiunea Română din Praga (1918)*, f. 6.
[44] Groza 2015, p. 241.
[45] SJSAN, *Colecţia personală Gavril Câmpeanu*, inv. nr 145, dos. 7, f. 59.

suma de 150.000 de coroane care au acoperit cheltuielile de transport[46], precum şi de o scrisoare de recomandare din partea acestuia pentru înlesnirea călătoriei de către autorităţile sârbo-croato-slovene[47].

Din sursele consultate, rezultă că, pe întreg parcursul călătoriei spre Transilvania, unităţile legiunii române s-au aflat sub comanda locotenentului Virgil Mircea, căpitanul Alexandru Simon şi locotenentul Zeno Herbay fiind reţinuţi în Praga pentru rezolvarea ultimelor detalii legate de predarea inventarului[48].

După o călătorie cu peripeţii, după ce unităţile legiunii române au suferit umilinţa de a fi oprite şi dezarmate la Zagreb, acestea au ajuns, la Cluj, în data de 2 decembrie 1918[49]. Conform mărturiei sublocotenentului Gavril Câmpeanu, la Cluj, Legiunea Română din Praga a fost întâmpinată de reprezentanţii Senatului Naţional Român, condus de avocatul Amos Frâncu, şi primiţi de „comenduirea gărzilor naţionale române”[50]. Aici, primind „laudă şi mulţumiri”[51], Legiunea Română din Praga, considerându-şi misiunea încheiată, s-a autodizolvat[52], soldaţii şi ofiţerii români şi-au continuat, separat, drumul spre casă, pentru ca mai apoi să intre în structurile gărzilor naţionale locale.

În cinstea soldaţilor şi ofiţerilor români, care şi-au adus contribuţia la apărarea independenţei ceho-slovacilor, în anul 1933, la Praga, la cincisprezece ani de la consumarea evenimentelor, în prezenţa reprezentantului Regatului României, doctor Gheorghe Repede (fost membru al legiunii), a fost dezvelită o placă omagială. Amplasată pe clădirea Ministerului de Război, pe aceasta au fost inscripţionate următoarele cuvinte: „În această clădire s-a preluat imperiul cehoslovac, cu preţiosul concurs al soldaţilor români din armata poporului aliat”[53]. Mai târziu, în anul 1968, la celebrarea semicentenarului evenimentelor, în cadrul unei manifestări găzduite de ambasada cehoslovacă din Bucureşti, şapte veterani (Simion Turcu, Vasile Neguţ, Victor Petean, Alexandru Alb, Emil Pivoda, Nicolae Boboaie şi Arsenie Puiu) au fost decoraţi cu medalia „Participant la răscoala antirăzboinică din 1918”, distincţie a „întregului popor român”[54].

---

[46] Şerban 1981, p. 285.
[47] MNUAI, *Colecţia de documente*, inv. nr. 6450, Simion Turcu, *Acte privind Legiunea Română din Praga 1918*, f. 7.
[48] Repede 1938, p. 321.
[49] *Ibidem*.
[50] SJSAN, *Colecţia personală Gavril Câmpeanu*, inv. nr 145, dos. 7, f. 59.
[51] *Loc. cit.*
[52] Repede 1938, p. 321.
[53] MNUAI, *Colecţia de documente*, inv. nr. 6019, doc. 5, *Legiunea Română din Praga. Cum au trecut regimentele româneşti la 28 octombrie de partea muncitorilor cehi*, f. 1; Mareş 2011, p. 9.
[54] MNUAI, *Colecţia de documente*, inv. nr. 6450, Simion Turcu, *Acte privind Legiunea Română din Praga 1918*, f. 7.

Înfiinţarea Legiunii Române din Praga, precum şi cea a Senatului Militar Român Central al Ofiţerilor şi Soldaţilor din Viena şi a Gărzii Naţionale Române a Marinarilor din Pola, sub influenţa încurajărilor formulate în manifestul „Către popoarele mele credincioase!", trădează, conform istoricului Stelean Ioan Boia, maniera în care naţionalităţile (în cazul de faţă, românii) au înţeles să pună în practică recomandările imperiale, în sensul disoluţiei puterii centrale şi al transferului de putere de la centru spre periferie[55]. Deşi efemeră ca existenţă, Legiunea Română din Praga a reuşit să-şi îndeplinească misiunea încredinţată, aceea a concentrării, organizării şi expedierii soldaţilor şi ofiţerilor români din fosta armată austro-ungară (şi nu numai, în structurile acesteia, după cum aminteam mai sus, activând şi o serie de soldaţi şi ofiţeri ai armatei române, foşti prizonieri în lagărele din Germania şi Austro-Ungaria) spre Transilvania, Banat şi Bucovina. Odată întorşi acasă, aceştia s-au înrolat în gărzile naţionale române, au activat în cadrul consiliilor naţionale române, s-au înrolat în armata română a Transilvaniei, iar mai apoi în structurile armatei române. Din păcate, după Marea Unire, soldaţii, dar mai ales ofiţerii transilvăneni şi bănăţeni, integraţi armatei române, au fost retrogradaţi, în sensul încadrării lor în promoţii diferite, astfel încât împlinind condiţiile de avansare, în loc să fie înaintaţi în grad, aceştia erau pensionaţi. Dezamăgiţi de situaţie, după doi ani de la Marea Unire, majoritatea şi-au depus demisiile din cadrul armatei române[56], însă acesta este un alt subiect asupra căruia vom stărui cu altă ocazie.

Snapshots of the Activity of the Romanian Legion from Prague
(30th of October-24th of November 1918)

ABSTRACT

In the autumn of the year 1918, on the background of the collapse of the Austro-Hungarian army, the Romanian soldiers from Transylvania, Banat and Bukovina, encouraged by the launch of the imperial manifesto entitled "To my faithful nations!" which allowed the foundation of the "national councils", set the basis of the national military organisms, reflecting how they had become aware of putting into practice the imperial recommendations regarding the dissolution of the central authority and the transfer of authority from the centre to the periphery. So the Romanian Central Senate of the Officers and Soldiers from Vienna (the 31st of October-the 27th of November 1918), the Romanian Legion from Prague (the 30th of October-the 24th of November 1918) and the National Guard of the Sailors from Pola (the 30th of October-the 22nd of November 1918) were founded, the second one being also the topic of the present study. Why exactly within these centres? For simple reasons; at that moment Vienna represented the main railway junction of the Empire, Prague was the centre of the Romanian units of the Second Regiment Braşov, of the 51st Regiment Cluj and the 37th Regiment Oradea, while Pola was the headquarters of the Austro-Hungarian navy. The Romanian Legion from Prague served during a period of a rapid political and social uproar that marked the proclamation of independence of the Czechoslovak state while often

[55] Boia 2013, p. 29.
[56] Mircea, Bota 2011, p. 59-61.

constituting a factor of stabilization for various anarchic manifestations. During the outbreak of the revolution in Prague and the proclamation of the newly established Czechoslovak state, the leadership of the legion had to ensure the protection of the city. We have focused our attention on the foundation and the activity of this legion, its administration and its members and also on all the aspects referring to the concentration, the organization and the dispatch of the Romanian soldiers and officers to Transylvania.

Abrevieri bibliografice

Bérenger 2000 - Jean Bérenger, *Istoria Imperiului Habsburgilor (1273-1918)*, Bucureşti, 2000

BFTS - Biblioteca Facultății de Teologie „Sfântul Andrei Șaguna" Sibiu

Boia 2013 - Stelean Ioan Boia, „Marea Unire de la 1918. Locul şi rolul Aradului", în *95 de ani de la Marea Unire (culegere de studii). Volum omagial* (coord. Marius Ioan Grec), Arad, 2013, 13-39

Bufnea 2010 - Elie Bufnea, *Revoluția de eliberare națională a Transilvaniei. Unirea (1914-1918)*, Baia-Mare, 2010

Clopoţel 1926 - Ion Clopoţel, *Revoluția din 1918 și unirea Ardealului cu România*, Cluj, 1926

Dragne 1968 - „Octombrie 1918, la Praga", în *Magazin Istoric*, an II, 10 (19), 1968, p. 45-46

EB - Encyclopedia Britannica (disponibilă la: www.britannica.com)

Florea 1993 - Marin Florea, *Medicii şi Marea Unire*, Târgu-Mureş, 1993

Groza 2015 - Mihai-Octavian Groza, „Românii apărând Praga. Fragmente din activitatea Legiunii Române din Praga (30 octombrie-24 noiembrie 1918)", în *Fragmente din trecut. Tinerii cercetători şi istoria* (coord. Anamaria Macavei, Diana-Maria Dăian), Cluj-Napoca, 2015, p. 235-242

Groza 2017 - Mihai-Octavian Groza, „Prizonieri români în lagărele din Germania şi Austro-Ungaria (1916-1918). Aspecte privind viaţa în captivitate reflectate în memorialistică", în *Tinerii istorici şi cercetările lor*, IV (coord. Nicolae Dumbrăvescu, Gheorghe Dumbrăvescu), Cluj-Napoca, 2017, p. 107-118

Maior 2004 - Liviu Maior, *Românii în armata habsburgică. Soldaţi şi ofiţeri uitaţi*, Bucureşti, 2004

Mareş 2011 - Cristian Mareş, „Revoluția din Ardeal din 1918 şi gărzile naţionale române (I)", în *Eroii Neamului*, an III, 4 (9), 2011, p. 16-19

Mircea, Bota 2011 - Gabriela Mircea, Cristian Florin Bota, *Autobiografia generalului Vasile Barbu, fost comandant adjunct al gărzilor naţionale de la Alba-Iulia din 1 decembrie 1918, ca izvor istoric (1908-1942)*, Alba Iulia, 2011

Mitu 2000 - Sorin Mitu, *Introducere în istoria Europei moderne (secolele XVII, XVIII, XIX)*, Cluj-Napoca, 2000

MNUAI - Muzeul Naţional al Unirii Alba Iulia

Murgescu 2001 - Bogdan Murgescu (coordonator), *Istoria României în texte*, Bucureşti, 2001

Penea 1984 - Ionel Penea, „Activitatea Legiunii Române din Praga", în *Acta Musei Porolissensis*, VIII, 1984, p. 449-454

Petra-Petrescu 1926 - Horia Petra-Petrescu, „Sokolii. Cu un adaos. Când lucrau legionarii români din Praga mână în mână cu sokolii", în *Transilvania*, LVII, 7, 1926, p. 374-377

Pop 2003 - Vasile Marian Pop, „Activitatea Legiunii Române din Praga reflectată în colecţia personală Gavril Câmpeanu", în *Buletinul Militar Naţional*, I, 2, 2003, p. 276-283

Puţuri, Deac 1978 - Ioan Popescu-Puţuri, Augustin Deac (coordonatori), *1918-Unirea Transilvaniei cu România*, ediţia a III-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, 1978

Repede 1938 - Gheorghe Repede, „Legiunea Română la Praga”, în volumul *Douăzeci de ani de la Unire. Monografie comemorativă a unirii, volum I, Cum s-a făcut unirea* (coord. Tiron Albani), Oradea, 1938, p. 318-322

SJSAN - Serviciul Judeţean Sălaj al Arhivelor Naţionale

Stan 2015 - Constantin I. Stan, „Prăbuşirea militară a Puterilor Centrale în Balcani la sfârşitul anului 1918”, în *Primul Război Mondial. Perspectivă istorică şi istoriografică* (coord. Ioan Bolovan, Gheorghe Cojocaru, Oana Mihaela Tămaş), Cluj-Napoca, 2015, p. 305-321

Stănescu, Roz 2003 - Marin C. Stănescu, Alexandru Roz, *Prizonieri şi voluntari români din Primul Război Mondial şi Marea Unire din 1918*, Arad, 2003

Şerban 1981 - Ioan I. Şerban, „Din lupta voluntarilor transilvăneni pentru unire. Senatul Central al Ofiţerilor şi Soldaţilor Români din Viena şi Legiunea Română de la Praga”, în *Sargeţia. Acta Musei Devensis*, XV, 1981, p. 269-286

Cuvinte-cheie: armata austro-ungară, 1918, prăbuşire, Praga, legiune
Keywords: Austro-Hungarian army, 1918, crash, Prague, legion